

૭૬૨૮

પ્રસ્તાવિક પ્રબોધ.

હિંદુસ્તાની ભાષાના

કુંડળિયા.

મે. કુમારશ્રી રામસિંહજી ભૂપતસિંહજી
ની સહાયતાથી.

રચીને પ્રસિદ્ધ કરનાર.

દુર્લભદાસ વિ. શ્યામજી ધ્રુવ.

રહેવાસી જામનગરના.

અંક ૧ લો.

અમદાવાદ—આર્યોદય પ્રેસ.

સને ૧૮૮૮.—સંવત ૧૯૪૪.

કિંમત સવા આનો.

પ્રસ્તાવિક પ્રબોધ. ૭૬૨૮

નિર્મલ પદકી ચાતુરી, વામે જાતી મિષ્ટ;
બિહજનો કે હૃદયમેં, કરતી અસર અભિષ્ટ;
કરતી અસર અભિષ્ટ, મૂરખ વો કેસે જાને !
નહીં મગજમેં જ્ઞાન, કવિત્વ ઝંપડું પિછાને !
બાલકકો ઝ્યા ખજર ! નારી ચૌવનકા મદકી;
વૈસી દુર્લભદાસ, ચાતુરી નિર્મલ પદકી.

૧

ભક્તિસર નિર્મલ યુન્યો, રામનામકો નાવ;
મંદલાગિ દિલ ઝૈયાયહે ! જાકો દુષ્ટ સુભાવ;
જાકો દુષ્ટ સુભાવ, કીયો કેદ માયાકો;
ફિર ઝૈયાં રખે હિસાગ ! પરમ નગરી કાયાકો;
કથેસુ દુર્લભદાસ, કૌન દિખવાવે યુક્તિ !

જો નહિ દિલ દરકાર, ઝંપડું કર માને ભક્તિ !

૨

કલ્પમ કટારી તેજ હે, મારે ગુપ્તહિ માર;
ખડ્ગ જખમ રજત કબૂ, યહ નહિ રજનહાર;
યહ નહિ રજનહાર, જન્મવાર ઝેર પિત્રાવે;
પ્રેમ આંશ ઝૈયાં રહે ! આપકો શીર ઉઠાવે !

કથેસુ દુર્લભદાસ, તૂટગત સગ યારી;
ગુપ્ત ચત્રાવે માર, છુટી જો કલ્પમ કટારી;

૩

કઠિન વખત કલિકાલહે, નહીં સાચકા નાગ;
જૂઠું ચત્રાયા જગતમેં, કરત કામ સગ દાગ;

કરત કાગ સળ દામ, રાગકી રીત દુગાઈ !
ધર ધર એક પ્રપંચ, લડત દુખરૂપ લડાઈ;
શક હય હોત સવાર, ચલે પાંડિત અતિ દીના.

કથેસુ દુર્લભદાસ, બડા કલિકાલ કહીના.

૪

શીર પટકતા ક્યૌં ફિરે, નહિ લેવે કાઉ દાદ;
જર બરમાવે સળનકું, નહિ સુનતા ફિરયાદ;
નહિ સુનતા ફિરયાદ, લાંચકી ચલતી રેલી;

અમલદાર સળ રજે, સદા પૈસેકી થેલી;

કથેસુ દુર્લભદાસ, રંક જન રહે લટકતા;

દામ દિખાવે જોર, દીન નિજ શીર પટકતા.

૫

મુખકી બાની ઓરહે, દિલકી બાજી ઓર;

જૈસિ નભમેં ગર્જના, નહીં મેઘકા ઠોર;

નહીં મેઘકા ઠોર, ખતક ફળ ક્યૌં કર પાવે;

બાનિશર ત્યૌં જન્મ, સફલ કિસ્તરાંહ બનાવે !

કથેસુ દુર્લભદાસ, બિના કલિયુગકા દુખકી;

દિલકી બાજી ઓર, ઓરહે બાની મુખકી.

૬

દેખો ચહ સંસારમેં, બેટા સ્વાર્થદ્રા તાપ;

પિના ચદત નહિ પુત્રકા, બેટા ચહે ન બાપ;

બેટા ચહે ન બાપ, થેહિ કલિકાલ નિશાની,

ધર્મ રજે સો ધીર, ઓરકી રીત દિવાની;

કથેસુ દુર્લભદાસ, પ્રકટ હાલાલત પેખો;

કલીકાલકા બાવ, બ્યાનિ નિજ દ્રગસેં દેખો.

૭

पेट बाराको धिक्कड़े, धिक्क वाको अवतार;
 दुष्ट भति ताकी लछ, पशु सम चलत गभार;
 पशु सम चलत गभार, नहीं संतान पियारा;
 लग्यो पेटको ध्यान, नीतसें नकी नियारा;
 कथेसु दुर्लभदास देणखो बार धराको;

यह जगमें है जन्म, अन्यथा पेट बाराको. ८

कनक कसोटी अग्नि है, सग जल करे कबूल;
 कनक कसोटी नारिकी, भक्षिता नरका भूल;
 भक्षिता नरका भूल, एक पलमें ढरती है;
 येहि कसोटी तीन, - जिना शकसें ढरती है;
 कथेसु दुर्लभदास, एक एकनकी योटी;
 समज परे तो समज, तीनकी तीन कसोटी.

९

नाहक एकएक ऊँचा करे, हकसें जानी जेअ;
 दिलाका परदा हक जिना, जला यार ऊँचा जेअ;
 जला यार ऊँचा जेअ, तोअ पातनको करले;
 जिना एजनकी भूल, आपके शिरपर धरले;
 कथेसु दुर्लभदास, गद्वतमें भूरण करे;
 हकसें जानी जेअ, नाहक एकएक ऊँचा करे.

१०

भरम पुत्रा जे आपका, तो फिर कैसा भान;
 भान जिना संसारमें, जन न आपनी जन;
 जन न आपनी जन, कंठजिन जैसा गाना;
 भरम रहेसो गरम, जोर जन समज दिवाना;

કથેસુ દુર્લભદાસ, યેહિ સખાગ પરિતાપકા;
બાજા જગતમે' યાર, ભરમ ખુલા જો આપકા. ૧૧

પરનારિકી યારિમે, કારી લગે કટાર;
જખમ ન રૂઝત મરનજોં, ખચીત હોનાં ખવાર;
ખચીત હોનાં ખવાર, પ્યાર નિજ પ્રિયા ન લાવે;
ઘટે કુલનકા માન, હૃદય અંધેર જમાવે;
ફિરે દિવાના ફક્ત ! જાંદગી હોત અકારી;
કથેસુ દુર્લભદાસ, રૂપ પાવક પરનારી. ૧૨

બડો કામ શુરવીરકો, નહિ કાયરકો કામ;
અચર રહે સંગ્રામમે', નિડર પુરૂષકા નામ;
નિડર પુરૂષકા નામ, શત્રુ નિજ મુખસે' ગાવે;
કાયર અક્કલહીન, અન્યથા લાજ ગુમાવે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, મચે શૂરનકો ઝગડો;
કાયર નાશી જાય, કામ શૂરાકો હે બડો. ૧૩

છોટા દીપ પ્રકાશસે', અવલોકત સખ ચીઝ;
દીપ ખૂઝા તખ તો ભયા, અંધેરા હરગીઝ;
અંધેરા હરગીઝ, કયુ નહિ ચીઝ દિખાવે;
ગ્યાન ગિના યુ' લોગ, બટક બટકત ગિરજાવે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, છુટે જખ તન લંગોટા;
પિછે સખી સમુઝાય, ગિનત ગ્યાન જો છોટા. ૧૪
રંડી દિન રાતી કહત, કહત શાહ તખ રાત;
રંડી કે તાખે ભાયે, બહુત રાયકે ગાત;

બહુત રાયકે ગાત, રંડી ચાહે સો બાધે;
બડી જુદમકી બાત, કિયે કલયુગને બાધે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, મરદ જાત બાઈ ઠંડી;
જહાં દેખું જહાં જોર, દિખાવે સાક્ષી રંડી. ૧૫

દુર્જન સંગતસેં બલા, મરનાહે મંજૂર;
બિના પરીક્ષા દોસ્તકી, ડ્યાહે ચાર જરૂર;
ડ્યા હે ચાર જરૂર, જહાં મતલબ મગરૂરી;
સમજ પ્યારકી ફરજ, પકડલે ખૂબ સખૂરી;
કથેસુ દુર્લભદાસ, પ્યારમેં ગતહો નબલા;
મરના હે મંજૂર, દુર્જન સંગતસેં બલા. ૧૬

કાલબાજ શિરપર શિરે, ચેત ચેત ગન ચેત;
કરસેં કરલે તું બલા, યહ દુનિયા હે ખેત;
યહ દુનિયાહે ખેત, બરન બીજકા જૈસા;
કરની સમ ફલ મિલે, ધૂલકા બને ન પૈસા !
કથેસુ દુર્લભદાસ, વૃથા કૂપમેં ડ્યાં ગિરે;
ચેત ચેત ગન ચેત ! કાલબાજ શિરપર ફિરે. ૧૭

નફ્ટ બનાતાહે કપટ, જો ઘટમેં બરપૂર;
સખ લહેજત મિટ જાત હે, ઘટે બદનકા નૂર;
ઘટે બદનકા નૂર, સખીજન દૂર મિઠાવે;
ઘટ ઘટ હાંસી હોત, કબી આદર નહિ પાવે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, પ્રપંચકી ગત લે ઝપટ !
ચેહિ ખત્રકમેં ચાર, કપટ બનાતા હે નફ્ટ. ૧૮

અપની જો તકદીરસે, બધા ભુવનમેં ભીર;
 હાગ એક હથિયાર તય, કરે કદા તદખીર !
 કરે કદા તદખીર ઉલટ સય ખાત ખનાવે;
 યિના અવધયે ભીર કભી નહિ ધરસેં જાવે;
 કથેસુ દુર્લભદાસ, રોજ કાયરમેં અપના;
 ચેહિ ભીરકી રીત, કરે કરમ સય અપના. ૧૯
 દિત્ત બ્રગ હોત ગમારકો, યિના સયય અકુલાય;
 ખાત ન સમજે સુજનકી, અપની ખાત ખનાય;
 અપની ખાત ખતાય, ઝોરકી કભી ન માને;
 મિલે જરાસા માન, અડે ચકડોત જળ્યાને;
 કથેસુ દુર્લભદાસ, ચેહી કાજ લખારકો;
 યિના સયય અકુલાય, જળ બ્રગ હોત ગમારકો. ૨૦
 કોન રહા યહ જગતમેં, અમરજત ધનશાન;
 અમર સગજ લે નામના, તારિક્ષ કરત છહાન;
 તારિક્ષ કરત છહાન, પ્યારસેં એકી અવાજે;
 લયા બલા અવતાર, સદા પરમારથ કાજે;
 કથેસુ દુર્લભદાસ, મનુજ ચે માનવ ગતમેં;
 બેશક વેા ધનશાન, અમર રહા ચે જગતમેં. ૨૧
 કંબુસકો ધિકાર હે, જાકી જાત કહોર;
 દાન દયા દિત્તમેં નહીં, કુટિલ હૃદયકી કોર;
 કુટિલ હૃદયકી કોર, દાગકો જોર દિખાવે;
 હા ! દંગડી ખાતીર, અવરકો જાન ફસાવે;

કથેસુ દુર્લભદાસ, ખાસ દ્રવ્યમેં પ્યાર હે;
વ્યર્થ જાનશે જગ, કંજુસકો ચિકાર હે. ૨૨

પેટ ભરે પર ઘર રહી, ખાસ ખુશામત ખ્યાલ;
પરકા પટભૂષન હરે, ધરે અન્યસેં આલ;
ધરે અન્યસેં આલ, એક બાચાલ સુભાવે;
નહીં પાપકો ધ્યાન, આપકો ગ્યાન બતાવે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, ત્રાસ કથૂ દિલમેં નહીં;
નહિ સગજે ફિટકાર, પેટ ભરે પરઘર રહી. ૨૩

ઘટત ગ્યાન પરવા નહીં, દામ ઘટે દરકાર;
હોત પાપ કયુ કોટિધા, નહિ દમડી તજનાર;
નહિ દમડી તજનાર, સાર ચે જગમેં માને;
નિત્ય સુનાવો ગ્યાન, કયુ નહિ સુનતા કાને;
કથેસુ દુર્લભદાસ, આદત કંજુસકી કહી;
દામ ઘટે દરકાર, ઘટત ગ્યાન પરવા નહીં. ૨૪

ગહિલા મોહક મહેલમેં, લંપટ લોગ ફસાય;
કપટ કુલફ છલ ચાવીસેં, દાર બંધ હો જાય;
દાર બંધ હો જાય, પરત પ્રેમનકા ફાંસા;
નહીં ગ્યાન નહીં માન, દેખશે ફેર તમાસા;
કથેસુ દુર્લભદાસ, ખલક દિવાનાં ખેલમેં;
લંપટ લોગ ફસાય, ગહિલા મોહક મહેલમેં. ૨૫
કામ ચમકસેં ચમકતી, લોચન રેખા લાલ;
કામ હુવા ફિર મરદકો, કરત વાગ ખેલાલ;

કરત વાગ બેડાસ, ખ્યાસ જાદુગર જૈસા;
 થેહિ બડા અફસોસ ! કાગી નર સગજે કૈસા !
 કથેસુ દુર્લભદાસ, કામિ કાગિની હે દુલી;
 લોચન રેખા લાલ, કામ ચમકસે ચમકતી. ૨૬

ખાત બડેકી ઝોરહે, છોટેકી કછુ ઝોર;
 સૂર કહાં ઉડગન કહાં, કહાં શાહુ અર ઝોર;
 કહાં શાહુ અર ઝોર, ચમક નહિ હોત ખરાખર;
 કહાં મૂંઝી કહાં યુનિ ! કહાં પુરપ અર કહાં ખર !
 કથેસુ દુર્લભદાસ, બડા બડેકા જોર હે !

બડા બડા બહાદૂર, ખાત બડેકી ઝોરહે. ૨૭
 વીર પુરપકો ધન્યહે, તેજ જાકી તલવાર;
 નામ રિપુ નિશક્રિન મુખે, રટત બારહિબાર;
 રટત બારહિબાર, ખુશામત ખેત્ર દિખાવે;
 દિલ ડરસે બરપૂર, સ્વપ્નમે શોર મચાવે !
 કથેસુ દુર્લભદાસ, વીર નીર કુછ અન્ય હે !

દેવનકો અવતાર, વીર પુરપકો ધન્ય હે. ૨૮
 પિવત ખ્યાલિ સો પ્રેમકી, પ્રેમરસે જો લીન;
 પ્રેમ નેગ સગજે કહા, પ્રેમહીન અર દીન;
 પ્રેમહીન અર દીન, લિલા રસકી ક્યા જાને !
 હા ! મતલબકે યાર, ફિરત મતલબ કે જહાને;
 કથેસુ દુર્લભદાસ, પ્રીતકી રીત ખિયાલી;
 પ્રેમરસે જો લીન, પિવત સો પ્રેમલ ખ્યાલી. ૨૯

અશોચકો શોચે નહીં, પ્રિય પંડિત પલ એક;
 શોચે સો નર જનિયે, નિશ્ચે રહિત વિવેક;
 નિશ્ચે રહિત જિવેક, બિનાશી બસ્તુ ચ્હાવે;
 અવિનાશી પદ પરમ, પિછાન બિના ક્યું પાવે!

કથેસુ દુર્લભદાસ, નઝર વહાં પહોંચે નહીં;
 પ્રિય પંડિત પલ એક, અશોચકો શોચે નહીં. ૩૦

સુખ દુખ ચક્ર સમાન હે, કહાં આશ ઉદ્દેગ;
 બુદ્ધિમાન દિલ ક્યૌં ઠસે! રાગ દ્વેષકો ભેગ;
 રાગ દ્વેષકો ભેગ, રખે જો નર અગ્યાની;
 વિગલ યાનિ દિલ હોત, નહીં લાભ નહીં હાની;
 કથેસુ દુર્લભદાસ, યહ યાનીકા માનહે;
 કહાં આશ ઉદ્દેગ, સુખ દુખ ચક્ર સમાન હે. ૩૧

દુર્જન દુર્જન ક્યા કરો, દુર્જન દોષ રહીત;
 દુર્જનકી માતા ખુરી, દિયો જન્મ અનહીત;
 દિયો જન્મ અનહીત, જગતમેં જુદ્ધ જમાવે;
 નહિ દિલસે દરકાર, જૂઠું સખ રસમ ચલાવે;
 કથેસુ દુર્લભદાસ, દુર્જન મૈયાસેં ડરો;
 દુર્જન દોષ રહીત, દુર્જન દુર્જન ક્યા કરો. ૩૨

ગુર હે ચાર પ્રકાર કે, ગુરસમ આવત રંગ;
 ગુર પારસ ગુર દીપ હે, ગુર ચંદન ગુર ભંગ;
 ગુર ચંદન ગુર ભંગ, કિસબિધી કરેં બખાના;
 પારસ કંચન કરે, કરત નહીં આપ સમાના;

કથેસુ દુર્લભદાસ, નહિ પારસ ગુર પકે;
 ગુર સમ આવત રંગ, ગુર હે આર પ્રકારકે. ૩૩
 દીપ પ્રકાશત સખ જગે, ગ્યાન દીપ યું માન;
 પવન ખુઝાવે દીપકો, કામ ખુઝાવે ગ્યાન;
 કામ ખુઝાવે ગ્યાન, ગુર દિપક નહીં સારા;
 અંદન દેત સુવાસ, કરત બિષધરકો પ્યારા;
 કથેસુ દુર્લભદાસ, બ્રંગ ગુર જળ ચટકલે !
 કીટ હોત તળ બ્રંગ ! સુગુર બ્રંગહિ સખ સ્થલે. ૩૪
 ગ્યાન બયા રસ રહા, તો બિના ગ્યાન રસ કોન !
 ગ્યાન બિના રસબાળે સખ, દુખદરૂપ હે દોન;
 દુખદરૂપ હે દોન, ખાન પાન અર પ્યારી;
 જો દિલ દોનું ગ્યાન, મિલત સુખ લહરી સારી;
 કથેસુ દુર્લભદાસ, બ્યચન સમજકા ચે કહા;
 બિના ગ્યાન રસ કોન ! ગ્યાન બયા તો રસ રહા. ૩૫
 મહાન બઢાવે માનકો, માન ઘટાવે માન;
 માન મિલાતો મહાનહે, ગાન દિયા તો મહાન;
 માન દિયા તો મહાન સમજતો જન કોહ બિરલા;
 સ્વદેશકા અભિમાન, સુમતકા બોળ શિરલા;
 કથેસુ દુર્લભદાસ, પલા પકડલે ગ્યાનકા;
 માન ઘટાવે માન, મહાન બઢાવે માનકો. ૩૬

સમાપ્ત.

!!! તૈયાર થાય છે. !!!

મહાત્મા જૈમિનિકૃત. પાંડવાશ્વમેધ નામના અત્યુત્તમ મં-

થતું શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષાન્તર.

કિંમત. { અગાઉથી રૂપીઆ અઢી. } પોસ્ટખરચ
{ પુસ્તક તૈયાર થયે રૂપીઆત્રણ. } ચાર આના વધુ.

જેમાં રાજ્યાસને બિરાજ્યા પછી પ્રતાપી પાંડવોએ
કરેલા અશ્વમેધ નામના યજ્ઞના સુંદર વર્ણનસહિત યૌવ-
નાશ્વ, અનુશાલવ, મરૂત, નિવૃધ્વજ, હંસધ્વજ, સુધન્વા,
સુરથ, વિભિષણ, ચંડી, પ્રમીલા, વીરવર્મા, લવકુશ, બાહુવાહ-
ન, ચન્દ્રહાસ, તામ્રધ્વજ, મયૂરધ્વજ, બકદાલક્ય ઇત્યાદિક
અવનિપતિ તથા ઇતરજનોના વીરને પ્રાધાન્ય રાખી શૃંગા-
ર, કશ્ણા, હાસ્ય, શાન્ત અને અદ્ભુત રસ યુક્ત સ્થળે
સ્થળે ભક્તિ, મુક્તિ તથા વિરક્તિ દર્શાવનારાં ઉત્તમ આ-
ખ્યાનો સમાવેલાં છે. ભાષાન્તરકર્તા અહીંના એક વિદ્વાન
શાસ્ત્રી હોવાથી વિશેષ સંતોષ પામવાનું કારણ છે. આહકા
ત્વરાથી થતા જાય છે માટે ધર્માસ્તિક તેમજ સુસજ્જનો
આ તકનો અમૂલ્ય લાભ અવશ્ય લેશે; કેમકે એવી તક

વારંવાર મળતી નથી. પુસ્તકનું પ્રમાણ આઠ પેજ પંચા-
વન ફોર્મ એટલે સુમારે સવાચાર સો પૃષ્ઠનું થશે. અગા-
ઉથી આશ્રય આપનારા સદ્ગૃહસ્થોના પવિત્ર નામે પુસ્ત-
કમાં છપાશે. દસ પ્રતે એક પ્રત ભેટ.

❧ અગાઉથી પૈસા નહિ મળે તો ઠરાવ મુજબ વેલ્યુ-
મેએનલથી મોકલવામાં આવશે.

દુર્લભદાસ વિ. શ્યામજી ધ્રુવ.

જામનગર.

નેત્રાંજન.

(ઘોળા, કાળા તથા લાલ રંગના ચુરમા)

આ અંજન આંખની દરેક નાડીને પુષ્ટી આપે છે અને અતિ અભ્યાસ તથા વાંચવા લખવાથી પેદા થતાં દરેક દરદ ધણી સફાઈથી મટાડે છે. રતાંધળાપણું, તિમિર, આંખમાંથી પાણીનું ગળવું, ખીલ, પરવાળાં, આંખ, કુલાં, પડળ વગેરે આંખના તમામ દરદો એ દવા વાપરવાથી જળમૂળથી નાબુદ થાય છે. અન્જવાળાથી આંખ જાળવાઈ જતી હોય, પાંપણો ખરી પડતી હોય તથા આંખે ગરમી ચડતી હોય તો આ અંજન આંખવાથી થોડા દિવસમાં તદન આરામ થાય છે. આ અંજન વાપરનારને ન્હાની હમ્મરમાં ચરમા લેવા પડતા નથી. આંખને પુષ્ટિ આપવામાં આ અંજન અકસીર છે. કિંમત, ગમે તે રંગના અંજનના તોલા એક ૧ ના રૂ. ના બાર આના પડશે.

જામનગર, મુસાલ અમીલ અતરીઆ

કે. બળરૂખાં

મારા રચેલાં પુસ્તકો.

ઉપદેશી સંગીતમાળા—સાત આના.

સુરમોહન શૃંગારમોહન—ચાર આના.

સુલોચના સર્તી આખ્યાન—એ આના.

હિંદની હાલત—સવા આનો.

નવાનગર શહેરની રચના—સવા આનો.

વિદ્યા ગુણ વર્ણન—ત્રણ આના.

સુધર્મ દર્શણ—એ આના.

કેટલાક મારા રચેલાં પુસ્તકો વેચાઈ ગયાં છે. જેથી મેં આ પ્રસંગે તેના નામો લખેલાં નથી.

વેચવા આવેલાં પુસ્તકો.

તુલસીકૃત રામાયણ—રેશમી પુઠાની રૂપીઆ ૪

ખિહારી શતશયી—રૂપીઆ ૨

દેશીનામું—દરેક ભણેલાને ઉપયોગી. દસ આના.

ગીરધર કૃત રામાયણ—એ રૂપીઆ.

જામનગર.

કાઠિયાવાડ.

} દુર્લભદાસ વિ, રયામજી કુવ.

